

5453

ACC. N:R. _____

Landskap: Småland Upptecknat av: Frans Petersson

Härad: Kinneråsd Adress: Småvämåka, Urshult

Socken: Urshult Berättat av: Jensamme

Uppteckningsår: 1938 Född år 1884 i Urshult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Festelvar.

Skriv endast på denna sida!

6 sid.

ACC. N:R. 5453

Landskap: Småland
Härad: Linnestad
Socken: Ushult
Uppteckningsår: 1938

Upptecknat av: Frans Petersson
Adress: Smöråmåla Ushult
Berättat av: Densamme
Född år 1884 i Ushult.

1.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Festeldar

Bruket med festeldar har här i Ushult förekommit endast vid valborgsmässa. Ville man elda (kälna) valborgsmässobål (valvaremässobål), så skulle detta antändas strax efter solens nedgång den 30 April, valborgsmässafton (valvaremässafton). Sedan fick det brinna, så länge något brännbart av den rishög, som utgjorde bålet, fanns. Eldade man med både torra och färska rishögar, så kunde bålet fortvara att flamma

Skriv endast på denna sida!

till efter midnattstid. Utom benämningarna här ovan kallades en dylik eld valborgsmässeeld (valbojismässeell - valvaremessejil), majeld (majell - majjil) och majbål (majbaul).

Plägade man under nyårmatten vara uppe, tills det gamla året var slut och talvslaget förklingat, så hette det, att man höll nyårsvaka (hollt nyårsvaka) eller att "en vakade iug då nya året". Var man under midsommarmatten uppe, tills ny dag grydde, så sa man att "en höllt mesommarvaka".

I regel hade man ingen bestämd plats för valborgsmässeelden. Glade man på en gård röjt upp en slätter

äng eller huggit med träd och buskar på en åkeren, så drog man ihop riset i en häg, som fick sin plats på respektive äng eller åker, där det avbrändes. Att man traditionellt avbränt sitt valborgsmåsbål på samma plats år efter år har även förekommit.

Uregel var det gårdens eller byns vuxna ungdomar, som använde måsbålet, men även andra, såväl äldre personer som barn, kunde understundom aktivt delta i de med dess avbränning härande festligheterna. Sedan att bränna måsbål har i denna bygd aldrig varit helt bortdöd. Under de senare åren har denna tradition i likhet med andra märkliga vunnit ett icke intresse.

Brändet till bålet bestod vanligt-
vis av grenar och kvistar av löstlad
såsom ek, björk, asp, sälg, vide och
rönn. I regel uppbrändes det helt nära
den plats, där det växte. Var riset
allt för färskt eller vått av regn,
antände man delsamman medels trossa
och avättna färsiskärvar (sauris-
kärvar). I senare tid har man till
majbålet affrat en tjärtunna, någon
gång till och med två, men före i
världen var ungdomen nog allt för
snål för att våga kosta på sig den
utgift som inköpet av en tunna sur-
tjära medförde.

Det till majelden avsedda riset
staplades upp till en hög av ordinär

manshöjd, men vägan viss, på förhand bestämd fann sig rishögen icke.

Vid eldens tändande förekom inga ceremonier.

Medan valbergsmässabålet brann, var det staj och skriatt runt detsamma. Även dans och musik hördes i regel samman med majbålet. Om några utklädningsförelämnit vid majedden har upptecknaren ej hört.

Valbergsmässalden ansågs skydda människor och fånad för osynligt atyg, som man trodde fanns överallt. Vilde man hålla sig själv och sin bostad fri från ohälsa, så skulle man stiga upp före solens uppgång valbergsmässamorgon (valbergsmässamån)

och "tigande och fastande" (tiansess å fastansess) sopa tak, väggar och gator i alla de boplatser, där man hade människor och djur inhysta. Alla de vid denna sopning uppsamlade soporna skulle därefter bäras ut på marken (någonstans öster om gården?) där de genast skulle uppbrännas.

På den gård, där man var angelägen om att se den att bränna valborgsmässe-eld bibehölls, "kälade" man på denna kväll upp allt det under ängsröjning uppsamlade löviset, oftast utan att anordna några extra festligheter.

Om man plägar elda för att skydda säden mot frost är ej känt.